

ЛАБОРАТОРІЯ МУЗЕЙНОЇ РОБОТИ

УДК [069.6+069.02:929 Заболотний]:069.02:93/99

© Андрій КУЗЬМЕНКО

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОБОТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ВІДДІЛУ «МУЗЕЙ ІСТОРІЇ АРХІТЕКТУРИ СЕРЕДНЬОЇ НАДДНІПРЯНЩИНИ НОВОГО ТА НОВІТНЬОГО ЧАСУ» НІЕЗ «ПЕРЕЯСЛАВ»

Крізь призму окремих здобутків у діяльності науково-дослідного відділу «Музей історії архітектури Середньої Наддніпрянщини нового та новітнього часу» окреслено специфіку його роботи як одного з осередків історико-архітектурних досліджень у заповіднику. Розкрито магістральні напрями функціонування відділу в сферах науково-дослідної, науково-освітньої, виставкової, видавничої роботи та інші форми його діяльності. Визначено основні аспекти продовження співробітниками науково-дослідного відділу традицій вивчення пам'яток архітектури та популяризації народного мистецтва, закладених свого часу В. Заболотним.

Ключові слова: Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», архітектор В. Заболотний, історія пам'яток архітектури, методики музейної роботи, музейний маркетинг, музейна комунікація.

Здійснення окреслених у попередній публікації автора трансформаційних процесів у роботі нової структурної одиниці від самого початку потребувало адаптації наявних напрацювань та наукового потенціалу співробітників відділу до визначених завдань, а також вироблення і застосування актуальних методів і методик у всіх спектрах оновленої проблематики досліджень [22].

Першим кроком, що заклав основи повноцінного функціонування науково-дослідного відділу «Музей історії архітектури Середньої Наддніпрянщини нового та новітнього часу», стала розробка наукового обґрунтування його створення, узагальнені положення якого знайшли висвітлення на шпальтах профільного фахового видання [22]. Концептуальні засади цього документа спиралися на результати проведеного аналізу діяльності НІЕЗ «Переяслав» за минулі роки

й базувалися на пріоритетах оптимізації науково-дослідного та організаційного складників його роботи.

Від моменту створення відділу його основна діяльність була спрямована на заповнення наявних прогалів у вивченні історії нерухомих пам'яток унікального архітектурного комплексу заповідника та проведення всебічного студіювання інтелектуальної спадщини видатного українського зодчого ХХ ст. – В. Заболотного.

Важливий сегмент роботи відділу в руслі оновленої проблематики був пов'язаний із початком розробки його співробітниками профільних наукових тем, серед яких: «Пам'ятки традиційного народного житлово-господарського будівництва кін. ХІХ – поч. ХХ ст. у комплексі Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини» (С. Авраменко) та «Архітектурне обличчя Переяслава на зламі тисячоліть» (Н. Костенко) [33; 34, 71]. Процесу остаточної кристалізації магістральних напрямів у дослідженнях новоствореної структурної одиниці передували етапи наукового пошуку, пов'язані з поступовою адаптацією попередньо розроблюваної завідувачем відділу наукової теми «Теоретичні засади музейної діяльності: традиції та новаторство» до тематики історії архітектури [5; 14; 15; 17–19; 23; 27]. Це характерно виявилось на прикладі простеження еволюції концепцій архітектурного образу музею упродовж ХХ ст. Зокрема, результати роботи над цією проблемою сформувавши особливий напрям наукових студій, окремі матеріали яких були апробовані під час виступу на міжнародній конференції та опубліковані в зарубіжному виданні [11].

Розв'язання вже окреслених вище дослідницьких завдань на базі Меморіального музею академіка В.Г. Заболотного дало змогу встановити ступінь репрезентативності висвітлення в його експозиції основних етапів архітектурної діяльності зодчого. Виявлені у процесі проведеної роботи прогалини стали підґрунтям для визначення пріоритетних напрямів дальших наукових розробок. Як наслідок – студії в цьому руслі вилилися в окремий комплексний проєкт, що став важливим сегментом досягнення рубіжних періодів творчого шляху архітектора. Представлений у різних форматах, він презентував першу спробу створення цілісної картини історії розробки та втілення В. Заболотним проєктів архітектурних об'єктів у м. Київ, здійснену очільником нового науково-дослідного відділу. Різні аспекти зазначеної досліджуваної проблематики були апробовані під час виступів на наукових конференціях та відображені в циклі наукових і науково-популярних публікацій [7; 8; 20; 21; 28].

Важливим складником проведення дослідження та здійснення фотофіксації стала чітка ідентифікація адрес і місць розташування як зведених за проєктами архітектора будівель, так і тих, які нині споруджені на ділянках, де мали б стояти запроєктовані ним об'єкти. Також було створено перелік усіх установ, організацій та закладів, що тепер перебувають у цих будівлях. Уточнено назви архітектурних проєктів, їх датування, авторів та співавторів. Для вирішення цих завдань було застосовано спеціально розроблену завідувачем відділу методику використання інформаційних технологій у музейних закладах на прикладі

дослідження та ідентифікації архітектурних об'єктів, запроєктованих академіком В. Заболотним. Тези, що розкривають зміст цієї методики, були виголошені автором перед іноземними й українськими колегами на Міжнародній конференції «Діалог двох культур – 2017» та опубліковані в закордонному виданні [12].

Основні принципи згаданої методики втілились і під час проведення на базі Меморіального музею академіка В.Г. Заболотного теоретичних та практичних занять з учнями київської гімназії № 153 ім. О.С. Пушкіна, на яких було продемонстровано віртуальну екскурсію на тему «Реалізовані та нереалізовані проекти академіка В.Г. Заболотного на електронній мапі Києва». Крім того, важливим складником зазначених тематичних занять було здійснення аналізу як основних принципів побудови експозиції на прикладі конкретного меморіального музею, так і загальних підходів в організації музейної справи на сучасному етапі. На основі здобутих під час занять знань було проведено порівняльний аналіз процесу проектування та реалізації задумів В. Заболотного в м. Києві в умовах радянської дійсності [4].

Узагальнюючим результатом наукових розвідок у цьому напрямі стало простеження еволюції стилів архітектора: від конструктивізму, в якому він виконував свої перші конкурсні роботи ще в студентські роки, до необароко, що найхарактерніше розкрилось у конкурсному проекті Тріумфальної арки в м. Київ 1954 р., ставши яскравим утіленням української національної традиції в архітектурі радянського періоду. Також на прикладі останніх реалізованих проектів В. Заболотного виявлено вплив архітектурного доробку зодчого на оформлення образу сучасних майдану Незалежності та Європейської площі.

Частково розробка зазначеної проблематики знайшла відображення в науково-популярному виданні «Задум та реальність (з історії проектів Володимира Заболотного у м. Києві)», присвяченому 120-й річниці від дня народження видатного українського архітектора [9]. У контексті відзначення цієї дати матеріали видання у форматі мультимедійних доповідей презентувалися на таких заходах, як: Міжнародний форум «Діалог двох культур – 2018»; захід на базі ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», присвячений 120-й річниці від дня народження Володимира Заболотного, та XIII Заболотнівські читання, під час яких також було продовжено традицію співпраці меморіального музею з Державною науковою архітектурно-будівельною бібліотекою імені В.Г. Заболотного, заснованою свого часу зодчим [13; 16; 25].

Представлені в науково-популярному виданні відомості спрямовані на актуалізацію творчої спадщини архітектора В. Заболотного в нетиповому форматі. Найперше – зібрані дані в поєднанні з викладом цікавих історичних фактів та акцентами на особливостях архітектурних рішень включають повний перелік закладів харчування, туристичних і рекламних агенцій, магазинів, музеїв, офісів торгових, юридичних та страхових компаній, театрів і філармоній, салонів, студій і павільйонів різного профілю, перукарень, клінік і медичних центрів,

вишів, охоронних агентств, редакцій журналів та видавництв, майстерень, парків, ботанічних пам'яток, а також міністерств і низки державних установ, урядових та неурядових організацій тощо. У переліку особливе місце посідає будинок українського парламенту – перлина творчості В. Заболотного. У виданні текстова інформація скомпонована окремим блоком у стисненому, реферованому вигляді й організована відповідно до послідовності викладу зображувальних матеріалів [9, 34–39].

Саме перелічені заклади, установи й місцевості виступають потенційним предметом зацікавлення тих осіб, які у своєму житті безпосередньо чи опосередковано з ними взаємодіють. Це стосується й визначних місць, де розміщені архітектурні пам'ятки та доміанти, пов'язані з представленими у виданні проектами. Знаменно, що більшість із них є яскравими й упізнаваними візитками центральної частини столиці України. Реалізація науково-популярного видання у торгових точках заповідника втілює маркетинговий механізм розширення контингенту відвідувачів Меморіального музею академіка В.Г. Заболотного методом опосередкованого ангажування в його проблематику тих груп соціуму, які зазвичай не входять до цільової аудиторії музеїв такого типу [16, 381–382].

Отже, матеріали видання відображають новітні тенденції в туристичній та музейній сферах і презентують запропонований автором концепт актуалізації та популяризації архітектурної спадщини. Виступаючи водночас каталогом однойменної виставки, науково-популярне видання є зразком музейного продукту, представленого у форматі «Візьми виставку з собою». Ця виставка була розроблена й створена в Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного його співробітниками А. Кузьменком та Н. Костенко і присвячена 120-й річниці від дня народження архітектора [10]. Про її відкриття завідувач відділу розповів на радіо «Культура» у програмі «Культура.Live» [35].

У контексті відзначення річниці від дня народження видатного переяславця актуальним став і міжнародний діалог науковців НІЕЗ «Переяслав» (О. Колибенко, Т. Нагайко, А. Кузьменко, Н. Костенко) з кандидатом наук, докторантом Інституту фізичної хімії Польської академії наук Ясутіро Ігараші, що відбувся в березні 2018 р. на базі меморіального музею. Під час зустрічі гість із Японії ознайомився в експозиції музею з багатою творчою та науковою спадщиною видатного українського зодчого, на прикладі якої відкрив важливі тенденції розвитку української архітектури та містобудування у 1920–1960-х рр. Зокрема, для іноземного науковця актуальною виявилася інформація про розроблені під керівництвом В. Заболотного технології будівництва в аспекті використання доступних та екологічно чистих матеріалів, які в умовах обмежених ресурсів та фінансування часто випереджали час [31].

У процесі роботи японський учений оцінив персональний внесок зодчого у збереження культурних надбань. Зокрема, в меморіальному музеї він представлений унікальною колекцією оригінальних предметів, зібраних В. Заболотним, у якій особливе місце належить роботам японських майстрів і митців. Тому

ключовими моментами діалогу стали спільне обговорення й аналіз саме цієї колекції. У форматі обміну досвідом науковцям НІЕЗ «Переяслав» вдалося отримати цінні відомості від безпосереднього носія японської культури про місце зазначених предметів у мистецтві Країни Вранішнього Сонця, традицію їх використання на сучасному етапі, а також умови й середовище побутування. Було уточнено символіку розпису й оздоблення вказаної групи експонатів та прочитання назв окремих музейних предметів, що презентують традиційні зразки образотворчого мистецтва Японії тощо. Отже, колекція меморіального музею, будучи представленою саме в регіоні, є важливим підґрунтям для розширення ареалу осередків міжкультурної комунікації на міжнародному рівні [31].

Вагомим внеском у науково-дослідну роботу Меморіального музею академіка В.Г. Заболотного після його виходу зі структури відділу стали підготовка й оприлюднення провідним науковим співробітником І. Черняк монографічного видання на тему «Видатний український бібліотекознавець Олексій Степанович Сокальський», написаного у співавторстві [32]. Результати цієї праці ґрунтуються на позиціях захищеного авторкою дисертаційного дослідження [37]. Монографія містить цінні методичні напрацювання й підходи щодо роботи з бібліотечним фондом. Це особливо актуально в контексті вивчення та систематизації колекції унікальних книг і матеріалів із питань архітектури та мистецтв, що зберігаються в меморіальному музеї.

Однією з ефективних форм науково-освітньої роботи відділу було й донині залишається прочитання авторських лекцій його співробітниками. Наприклад, у лекції «Академік В.Г. Заболотний – життєвий шлях та внесок у архітектурну спадщину», старший науковий співробітник Н. Костенко розглядає значення архітектурної і творчої спадщини видатного українського зодчого крізь призму розкриття основних віх його педагогічної, архітектурної та мистецької діяльності.

У лекції «Церковнопарафіяльні школи на Переяславщині кін. ХІХ – поч. ХХ ст.» молодший науковий співробітник С. Авраменко висвітлює основні етапи й особливості функціонування шкіл цього типу в регіоні впродовж зазначеного періоду. Лекція знаменувала перехідний період у процесі зміни тематики новоствореного відділу.

У межах співпраці НІЕЗ «Переяслав» та військової частини А3085 Сухопутних військ Збройних сил України А. Кузьменком були прочитані лекції на тему «Історія реалізації архітектурних проєктів Володимира Заболотного у м. Києві». Викладені перед широкою аудиторією військовослужбовців матеріали, що спиралися на результати проведеного автором наукового дослідження, виступили ефективним засобом популяризації як архітектурної спадщини видатного переяславця, так і меморіального музею зокрема [26].

Науково-дослідний відділ систематично долучається до проведення заходів із вшанування пам'яті М. Сікорського. Традиційним стало прочитання на базі об'єктів відділу лекцій-екскурсій, які розповідають про внесок патріарха музейної справи в процес музеїфікації цих пам'яток у комплексі заповідника. Одним із

прикладів такої форми музейної комунікації було проведення завідувачем відділу лекції-екскурсії для студентів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» на тему «Меморіальний музей академіка В.Г. Заболотного в житті Михайла Сікорського» [2]. У схожому форматі пройшла й лекція-екскурсія для представників місцевого МРВ філії Державної установи «Центр пробації» у м. Київ та Київській області за участю співробітників Міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і працівників ПрАТ «Київобленерго» [6].

Під час занять співробітники відділу А. Кузьменко і Н. Костенко охарактеризували неоціненний внесок М. Сікорського у виявлення потенціалу меморіальних предметів, пов'язаних із життєвим шляхом архітектора в аспекті їх музеїфікації. У цьому контексті було окреслено основні етапи створення й функціонування музею та формування його зібрання. Окремо було розглянуто епізоди залучення В. Заболотного до спільної роботи під час розкопок у м. Переяслав-Хмельницький у 1950-х рр. як фахівця з питань давньоруських архітектури й мистецтва.

Започаткована свого часу В. Заболотним ініціатива з відродження українського народного мистецтва знайшла продовження в одному з проєктів, розроблених на базі меморіального музею. Зокрема, його головним завданням була популяризація давнього українського художнього промислу – гутництва. Проєкт став репрезентативним прикладом утілення одного з фундаментальних принципів професійної діяльності В. Заболотного, який полягав у викладенні ґрунтовних знань традицій народної художньої творчості в новітніх творах мовою сучасності. Саме цей принцип характерно реалізувався в унікальних роботах майстрів Київського заводу художнього скла, що зберігаються у фондах заповідника.

Підсумком зазначеного проєкту став вихід альбому «Художнє гутне скло з фондової колекції НІЕЗ “Переяслав”», підготовленого А. Кузьменком та І. Гайданком [24]. У виданні здійснено спробу інтерпретації виробів згаданого заводу як творів мистецтва. На прикладі проаналізованих музейних предметів продемонстровано напрями роботи, техніки та стилі, характерні для творчості київських художників у 1970–1980-х рр. Запропонований в альбомі авторський розгляд образів предметів, залежно від їхньої тематичної спрямованості, реалізовано як крізь призму філософії актуальних тенденцій у сучасній науці, так і в аспекті вираження ментальних рис українського народу, які ґрунтуються на глибоких традиціях, закарбованих у багатій спадщині його культури.

Загалом альбом є відображенням концепції виставки «Світ скляних фантазій» (з фондової колекції НІЕЗ “Переяслав”»), створеної та продемонстрованої Н. Костенко й А. Кузьменком у Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного [29]. Наукові результати цього видання попередньо були апробовані у фаховій публікації з мистецтвознавства [30]. Така ініціатива зробила свій посильний внесок у процес оцифрування музейних предметів заповідника, що є однією зі стратегій його роботи.

Вагомим внеском у справу популяризації меморіального музею на загальнодержавному рівні стало експонування полотен – проєктів В. Заболотного з його

колекції на унікальній масштабній виставці «Відбудова Хрещатика: конкурс та проектування», яка демонструвалася в 2018–2019 рр. у Національному заповіднику «Софія Київська» [1].

Тяглість традицій вивчення, розвитку та популяризації народного декоративно-прикладного мистецтва, закладених В. Заболотним, знайшла відображення у виставці «Душа моя писанка» [36]. Її культурно-просвітницька місія полягала в підтримці творчої ініціативи місцевих майстрів та популяризації їхнього доробку на базі Меморіального музею академіка В.Г. Заболотного. Виставка, створена у 2019 р. співробітниками відділу Н. Костенко та А. Кузьменком, продемонструвала все різнобарв'я регіональних традицій українського писанкарства, відродженого у світі мистецьких робіт Капітоліни Шевченко.

Співробітники відділу також долучаються до розробки наукової бази для проведення реставраційно-ремонтних робіт на архітектурних пам'ятках заповідника. Зокрема, з метою остаточної ідентифікації автентичного кольору стін пам'ятки культурної спадщини місцевого значення «Школа з с. Велика Каратувль Переяслав-Хмельницького району Київської області. 1904 р.» завідувач відділу на основі проведеного наукового пошуку підготував обґрунтування вибору кольору фарби для нанесення на стіни обстеженої пам'ятки під час проведення на ній реставраційно-ремонтних робіт [3, 3].

Отже, здійснений огляд основних аспектів роботи відділу продемонстрував досить широкий спектр напрямів його діяльності. Окремі з них успадковано з проблематики попередніх досліджень, інші студії пройшли шлях поступової еволюції від музеєзнавчої проблематики до тематики історії архітектури. А магістральні напрями діяльності структурної одиниці переважно були пов'язані з розробкою наукових тем у руслі оновленої проблематики відділу та започаткуванням кардинально нових підходів і методик у його роботі.

Джерела та література:

1. Виставка «Відбудова Хрещатика: конкурс та проектування»: Виставки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://st-sophia.org.ua/uk/novini/vistavka-vidbudova-hreshhatika-konkurs-ta-proektuvannya/>. – Назва з екрана.
2. Дні пам'яті М.І. Сікорського у Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niez.com.ua/events/cult-activities/1080-дні-пам'яті-м-і-сікорського-у-меморіальному-музеї-академіка-в-г-заболотного>. – Назва з екрана.
3. Звіт про роботу науково-дослідного відділу «Музей історії архітектури Середньої Наддніпрянищини нового та новітнього часу» за 2017 рік / НІЕЗ «Переяслав»; кер. О.М. Лукашевич; викон. Ан.В. Кузьменко [та ін.]. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – 11 с.
4. Колибенко О.В. Історико-краєзнавча практика гімназії № 153 м. Києва / О. В. Колибенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niez.com.ua/events/cult-activities/1035-%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87>. – Назва з екрана.

5. Коптюх Ю.В. Перспективи оновлення експозиції Музею історії Української Православної Церкви НІЕЗ «Переяслав» у руслі декомунізації / Ю.В. Коптюх, А.В. Кузьменко; редкол.: В.Г. Чернець (голова) та ін. // *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності: зб. наук. пр. Міжнар. науково-практ. конф., 9–10 червня 2016 р., Київ. – К., 2016. – С. 53–55.*
6. Костенко Н.В. Співробітники НІЕЗ «Переяслав» провели лекцію-екскурсію на тему: «Внесок М.І. Сікорського у створення Меморіального музею академіка В.Г. Заболотного» / Н.В. Костенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niez.com.ua/events/cult-activities/1503-співробітники-ніез-«переяслав»-провели-лекцію-екскурсію-на-тему-«внесок-м-і-сікорського-у-створення-меморіального-музею-академіка-в-г-заболотного»>. – Назва з екрана.
7. Кузьменко А. 1 червня 1928 року – успішний захист В.Г. Заболотним тез дипломного проекту на тему: «Профілаторій на 500 ліжок коло м. Києва в садибі “Кинь грусть”» / А. Кузьменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niez.com.ua/museums/енциклопедія-заповідника/історичний-календар/особистості/1351-1-червня-1928-року---успішний-захист-в-г-заболотним-тез-дипломного-проекту-на-тему-«профілаторій-на-500-ліжок-коло-м-києва-в-садибі-«кинь-грусть»»>. – Назва з екрана.
8. Кузьменко А. 6 травня 1946 р. розпочалися будівельні роботи з відновлення будівлі Верховної Ради УРСР / Андрій Кузьменко; *Нац. іст.-етногр. заповідник «Переяслав»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niez.com.ua/museums/енциклопедія-заповідника/історичний-календар/події/1292-6-травня-1946-р-розпочалися-будівельні-роботи-з-відновлення-будівлі-верховної-ради-урср>. – Назва з екрана.
9. Кузьменко А. *Задум та реальність (з історії проектів Володимира Заболотного у м. Києві)* / А. Кузьменко. – Переяслав-Хмельницький: [НІЕЗ «Переяслав»], 2017. – 42 с.
10. Кузьменко А. *Задум та реальність: музейний погляд на спадщину Володимира Заболотного* / Андрій Кузьменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir.museum.ua/post/40654>. – Назва з екрана.
11. Кузьменко А. Концепція Вімторіо Лампуньані про місце архітектури у процесі трансформування образу музею упродовж ХХ ст. / Андрій Кузьменко; *Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku; Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk; Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku // Dialog dwóch kultur. XI międzynarodowe spotkania muzealników i kulturoznawców. 3–10 września 2016 roku. – Rocznik XI, Zeszyt 1. – Warszawa, 2017. – S. 298–300.*
12. Кузьменко А. Методика використання інформаційних технологій в музейних закладах (на прикладі дослідження та ідентифікації архітектурних об'єктів, розроблених за проектами академіка В.Г. Заболотного) / Андрій Кузьменко; *Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku; Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk; Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku // Dialog dwóch kultur. XII międzynarodowe spotkania muzealników i kulturoznawców. 3–9, 17 września 2017 r. – Rocznik XII, Zeszyt 1. – Warszawa, 2018. – S. 383–388.*
13. Кузьменко А. НІЕЗ «Переяслав» взяв участь у XIV Заболотнівських читаннях / Андрій Кузьменко; *Нац. іст.-етногр. заповідник «Переяслав»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.niez.com.ua/news/1915-ніез-«переяслав»-взяв-участь-у-xiv-заболотнівських-читаннях>. – Назва з екрана.
14. Кузьменко А. Перспективи здійснення реекспозиції в Музеї-діорамі «Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення Букринського плацдарму восени 1943 року» у контексті декомунізації / Андрій Кузьменко, Юрій Коптюх // [Пробл. та персп. розв. освіти, науки і техніки в Україні та світі: зб. пр. Всеукр. наук.-практ. конф.: До 25-річчя відновл.

- держ. незалежності України, 20–21 травня 2016 р., Київ – Переяслав-Хмельницький]. – К., Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 96–101.
15. Кузьменко А. Перспективи оптимізації та шляхи реалізації маркетингової стратегії Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» / Андрій Кузьменко // *Військово-історичний меридіан*. – 2016. – Вип. 1 (11). – С. 148–160 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/05.04.2017/pdf/VIM_11_2016_148-160.pdf. – Назва з екрана.
 16. Кузьменко А. Презентація путівника «Задум та реальність (з історії проектів Володимира Заболотного у м. Києві)» / Андрій Кузьменко; Fundacja «Pomoc Polakom na Wschodzie»; Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku; Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk // *Dialog dwóch kultur. XIII międzynarodowe spotkania muzealników i kulturoznawców*. 3–9, 16 września 2018 r. – Rocznik XIII, Zeszyt 1. – Warszawa, 2019. – S. 375–382.
 17. Кузьменко А. Проблеми визначення ефективних методологічних підходів у музеєзнавстві / Андрій Кузьменко // *Військово-історичний меридіан*. – 2015. – Вип. 3 (9). – С. 134–139 [Електронний ресурс]. – https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/08.10.2015/pdf/VIM_9_2015_134-139.pdf. – Назва з екрана.
 18. Кузьменко А. Проблеми вироблення новітніх теоретичних засад музеєзнавства: потенціал джерельної бази / Андрій Кузьменко // *Історія України – очима молоді: зб. пр. Кругл. столу «Пробл. та персп. розв. науки і техніки в Україні: іст. аспект», [5 листопада 2015 р., Київ, Україна]*. – К.: НТУУ «КПІ», 2015. – С. 122–125. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
 19. Кузьменко А. Проблеми вироблення універсальної методології музеєзнавства як наукової дисципліни / Андрій Кузьменко; Марія Копичінська-Лехун (ред.) [та ін.]; Музей Юзефа Пілсудського в Сулеювку [та ін.] // *Діалог двох культур*. Кременець, 1–8 вересня 2015. – Річник 10. – Зошит 1. – Варшава, 2016. – С. 468–471.
 20. Кузьменко А. Проект житлового будинку для працівників Академії наук архітектора В.Г. Заболотного / Андрій Кузьменко; відп. ред. Б.К. Патриляк // *Науковий вісник Національного музею історії України*. Зб. наук. праць. – К.: Левада, 2017. – Вип. 2. – С. 372–375.
 21. Кузьменко А. Рішення урядової комісії від 15 серпня 1939 р. про прийняття будівлі Верховної Ради до експлуатації / Андрій Кузьменко; Нац. іст.-етногр. заповідник «Переяслав» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niez.com.ua/museums/енциклопедія-заповідника/історичний-календар/події/1433-рішення-урядової-комісії-від-15-серпня-1939-р-про-прийняття-будівлі-верховної-ради-до-експлуатації>. – Назва з екрана.
 22. Кузьменко А. Створення науково-дослідного відділу «Музей історії архітектури Середньої Наддніпряниці нового та новітнього часу» в контексті оптимізації діяльності НІЕЗ «Переяслав» / Андрій Кузьменко // *Військово-історичний меридіан*. Електронний науковий фаховий журнал. – 2019. – Вип. 2 (24). – С. 118–132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/22.07.2019/pdf/VIM_24_2018-118-132.pdf. – Назва з екрана.
 23. Кузьменко А. Теоретичні засади музейної діяльності: традиції та новаторство: обґрунтування та план роботи до наукової теми / Андрій Кузьменко; Ю.В. Коптюх [Погодж. проток. засід. НМР НІЕЗ «Переяслав» № 9 від 25 вересня 2015 р.]; О. М. Лукашевич [Затв. 28 вересня 2015 р.]. – Переяслав-Хмельницький, 2015.
 24. Кузьменко А. Художнє гутне скло з фондової колекції НІЕЗ «Переяслав» / Андрій Кузьменко, Ігор Гайдаєнко. – Переяслав-Хмельницький: [НІЕЗ «Переяслав»], 2019. – 24 с.

25. Кузьменко А.В. Архітектора Володимира Заболотного вшанували у Переяславі / А.В. Кузьменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostir.museum.ua/post/41054>. – Назва з екрана.
26. Кузьменко А.В. Військовослужбовці прослухали лекцію про проектну діяльність архітектора В.Г. Заболотного у м. Києві / А.В. Кузьменко; Нац. іст.-етногр. заповідник «Переяслав» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.niez.com.ua/events/cult-activities/1680-військовослужбовці-прослухали-лекцію-про-проектну-діяльність-архітектора-в-г-заболотного-у-м-києві>. – Назва з екрана.
27. Кузьменко А.В. Перспективи та шляхи оптимізації науково-дослідної роботи в НІЕЗ «Переяслав» (в рамках проблематики реформування музейної галузі) / А.В. Кузьменко // Іст.-краєзн. дослідж.: традиції та інновації: матер. II Міжнар. наук. конф. 24–25 березня 2016 р., м. Суми: у 2-х ч. – Ч. II. – Суми, 2016. – С. 107–111.
28. Кузьменко А.В. Проект архітектора В.Г. Заболотного Польського педагогічного інституту в м. Києві / А.В. Кузьменко // Таврійські історичні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27–28 січня 2017 р. – [Херсон]: [Гельветика], 2017. – С. 24–31.
29. Кузьменко А.В. У Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного відкрито виставку «Світ скляних фантазій» / А.В. Кузьменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niez.com.ua/events/trade-shows/733-у-меморіальному-музеї-академіка-в-г-заболотного-відкрито-виставку-«світ-скляних-фантазій»>. – Назва з екрана.
30. Кузьменко А.В. Художнє гутне скло з фондової колекції НІЕЗ «Переяслав»: зб. наук. пр. / Андрій Володимирович Кузьменко // Вісник КНУКіМ. – К., 2016. – Вип. 34. – С. 82–93. – (Серія «Мистецтвознавство»).
31. Міжнародний діалог у Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niez.com.ua/news/1212-міжнародний-діалог-у-меморіальному-музеї-академіка-в-г-заболотного>. – Назва з екрана.
32. Новальська Т.В. Видатний український бібліотекознавець Олексій Степанович Сокальський: монографія / Т.В. Новальська, І.В. Черняк. – К.: Ліра-К, 2019. – 192 с.
33. Пам'ятки традиційного народного житлово-господарського будівництва кін. ХІХ – поч. ХХ ст. у комплексі Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряниці: обґрунтування до наукової теми: НІЕЗ «Переяслав»; кер. Кузьменко Ан.В.; викон. Авраменко С.М. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – 8 с.
34. План роботи Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» на 2017 рік: НІЕЗ «Переяслав»; кер. Лукашевич О.М. – [Переяслав-Хмельницький, 2017]. – 71 с.
35. Радіо «Культура» про виставку у Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного / [Андрій Кузьменко]; Нац. іст.-етногр. заповідник «Переяслав» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niez.com.ua/news/1242-радіо-«культура»-про-виставку-у-меморіальному-музеї-академіка-в-г-заболотного>. – Назва з екрана.
36. У місті відкрилася виставка майстрині-писанкарки Капітоліни Шевченко // Офіційний сайт Переяславської міської ради та виконавчого комітету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pht.gov.ua/?p=44512>. – Назва з екрана.
37. Черняк І.В. Внесок О.С. Сокальського у розвиток бібліотечної науки та освіти України: дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій: 27.00.03: захищена 07.06.2018. – К., 2018. – 231 с. – Бібліогр.: с. 199–225.